

Oporuka i propisi vezani za nju

[Bosanski – Bosnian – بوسني]

Usama b. Gurm el-Gamidi

Prijevod: Senad Muhić

Revizija:
Ersan Grahovac

2013 - 1434

IslamHouse.com

﴿ الوصية وأحكامها ﴾

« باللغة البوسنية »

أسامة بن غرم الغامدي

ترجمة: سناد موهيتش

مراجعة:

أرسان غراهوفاتس

2013 - 1434

IslamHouse.com

Oporuka i propisi vezani za nju¹

Na propisanost oporuke upućuju dokazi iz Kur'ana, sunneta i koncenzusa učenjaka.

Kur'anski dokaz: *Kada neko od vas bude na samrti, ako ostavlja imetak, propisuje vam se, kao obaveza za one koji se Allaha boje, da pravedno učini oporuku roditeljima i bližnjima.* (El-Bekare, 180.)

Hadiski dokaz: Hadis Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kojeg prenosi Ibn-Omer, radijellahu anhu, da je Resul, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „**Nije dozvoljeno čovjek muslimanu koji nešto posjeduje i želi da u oporuku ostavi, da prenoći dvije noći, a da oporuka već nije napisana kod njega.**“²

Rekao je en-Nevevi – Allah mu se smilovao – komentarišući prethodni hadis: „**U hadisu je podsticaj na pisanje oporuke. Svi muslimani su složni da je oporuka propisana, ali naš mezheb kao i mezheb**

¹ Preuzeto iz knjige *Ahkamul-dženaiz* od Albanija uz malu izmjenu, kao iz knjige *El-Memnu'u vel-džaiiz min ahkamil-dženaiz*.

² Hadis bilježi Buhari, br. 2738, kao i Muslim, br. 1627, a teskt hadisa je njegov.

većine učenjaka jeste da je ona mendub (pohvalna), a ne obavezna.³

Lijepo je da se požuri sa njom, da se napiše dok je čovjek još u zdravlju i da svjedoci sve to posvjedoče. U nju će zapisati ono za čim ima potrebu, a ako se desi nešto novo što treba da se zapiše, naknadno će to zapisati.

Kada oporuka postaje pritrđenom?

Požurivanje oporukom postaje pritrđeno u sljedećim slučajevima:

- kod pojave bolesti,
- plovidbom morem ili putovanjem avionom,
- prilikom ulaska u boj i bitku,
- kod dugih putovanja kao što je putovanje na hadždž ili umru i sl.

Osobe od kojih je vasijet ili oporuka ispravna

Oporučivanje je ispravno od punoljetnog, pametnog, razumnog svejedno bio pouzdan ili griješnik, od čovjeka ili žene kao i od razumnog djeteta, jer je Omer b. Hattab, radijellahu anhu, dozvolio oporuku djetetu koje

³ Vidjeti: en-Nevevi, *Šerhu Muslim*, 11/74.

ima samo deset godina i niko mu se u tome nije suprostavio. Oporuka je također dozvoljena od nijeme osobe pod uslovom da je pojasni razumljivim znakovima ili pokretima.

Stanja u kojima vasijet biva obaveznim ili vadžibom

Čovjeku je obaveza da oporuči vraćanje dugova i ispoštivanje prava drugih, svejedno bili ti dugovi prema stvorenjima poput dugova za koje ne postoje svjedoci ili za koje ne zna niko do njega, ili prava drugih poput stvari koju je neko ostavio kod njega na čuvanje; ili pak bili dugovi prema Allahu poput otkupa, obaveznog hadždža, obaveznog zekata kojeg nije udijelio. Sve to treba sačuvati u pisanoj formi ili na način da nađe nekog za svjedoka kako ne bi kojim slučajem uzeo prava nekog drugog i kako se u imetak nasljedstva ne bi pripojilo ono što nije od njega. Isto tako, ako on ima prava kod nekog i nije halalio za vrijeme zdravlja, ostaviće u oporuku svojim nasljednicima da to uzmu kako im ne bi što uskratio od nasljedstva. Štaviše, kako ne bi bio uzrokom da neko drugi jede haram imetak, jer dužnik nekada zaboravi i smetne ime čovjeka kome je dužan, a njegovi nasljednici ga ne poznaju. Ovakvih slučajeva danas ima veoma mnogo.

Količina imetka koji se ostavlja u vasijet

Najveća količina imetka koji se može oporučiti jeste trećina, a i trećina je mnogo. Dakle, nije dozvoljeno onom ko ostavlja u vasijet da podijeli više od trećine svoga imetka, osim u slučaju kada mu dozvole nasljednici.

Najbolje je da oporuka bude manja od trećine, poput četvrtine ili petine zbog hadisa S'ada b. Vekkasa, radijellahu anhu, gdje kaže: „**Posjetio me je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, pa sam mu rekao: 'O Allahov Poslaniče, da li da oporučim sav svoj imetak?' Rekao je: 'Ne.' 'Onda polovinu.' Rekao je: 'Ne.' 'Onda trećinu.' 'Može trećina, a i trećina je mnogo...' – odgovorio je.**“⁴

Propis oporuke samome sebi

Ako posjeduje imetka to je lijepa stvar kako bi mu se sevapi pisali čak i poslije smrti. Ovakav način oporučivanja se može nazvati trajnom sadakom kao što je spomenuto u hadisu Ebu-Hurejre, radijellahu anhu, da je

⁴ Hadis bilježi Buhari, br. 2742, a tekst hadisa je njegov, kao i Muslim, br. 1628.

Resul, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Kada insan umre, njegova se djela prekidaju osim u tri slučaja: trajna sadaka, znanje kojim se koriste drugi i dobro dijete koje dovi za njega.“⁵

Kada oporuka postaje pokuđenom?

Ako je siromah, a i nasljednici siromasi; u tom slučaju mu je pokuđeno da ostavi nešto od imetka u oporuku, jer umjesto pomoći bližnjim rođacima koji su u potrebi on pomaže onima koji mu nisu bliski. Dokaz tome je hadis Sa'da b. Ebu-Vekkasa, radijellahu anhu, u kojem mu Resul, sallallahu alejhi ve sellem, veli: „**Doista, bolje ti je da ostaviš svoje nasljednika u bogatstvu, a ne u siromaštvu pa da onda traže i prose od ljudi.**“⁶ „U ovom hadisu je podsticaj na održavanje rodbinskih veza, dobročinstvo prema bližnjima i samilost prema nasljednicima.“⁷

Stvari o kojima treba voditi brigu kada je oporuka u pitanju

⁵ Hadis bilježi Muslim, br. 1631.

⁶ Hadis bilježi Buhari, br. 2742, a tekst hadisa je njegov, kao i Muslim, br. 1628.

⁷ To je spomenuo imam Nevevi u komentaru na pomenuti hadis.

1. Zabranjeno je mijenjati oporuku koja je ispunila šerijatske uslove.

2. Oporuka prestaje biti punovažećom u slučaju da se oporučitelj predomisli, ili u slučaju da imetak koji je oporučen doživi propast ili pak srméu onog kome je oporučeno prije smrti oporučitelja. Također, prestaje biti punovažećom ako onaj kome je oporučeno ubije oporučitelja, ili u slučaju da je oporučitelj uz oporuku postavio određeni uvjet, pa prestankom dotičnog uvjeta prije njegove smrti oporuka se poništava. Kao da kaže: „Ako umrem u ovoj svojoj bolesti ili u ovoj sedmici.“, uvjet je (nakon protoka vremena i ozdravljenja) nevažan, a time i oporuka. Oporuka je još ništavna u slučaju da je odbije onaj kome je oporučeno nakon smrti oporučitelja.

3. Ukoliko oporučitelj oporuči trećinu imetka nekome ko nije šerijatski nasljednik, ta oporuka se mora ispoštovati, svejedno svidjelo se to nasljednicima ili ne.

4. Dozvoljeno je dati u oporuku sav imetak ili pak više od trećine pod uslovom da ne postoji nasljednik, jer zabrana oporučivanja imetka više od trećine je upravo zbog nasljednika, te iz nepostojanja nasljednika proizilazi i nepostojanje zabrane.

5. Od imetka koji je ostavio preminuli prvo se izdvaja ono što je obaveza izdvojiti, svejedno bilo to napisano u oporuci ili ne: Obavezno izdvajanje imetka je

poput prava ljudi ili ibadeta poput hadždža koji je vadžib (prvi hadždž), ili otkupa za zakletvu ili obavezni zekat prije njegove smrti ili zavjet kojeg je sam sebi u obavezu stavio pa je umro prije nego što ga je ispunio ili keffaret zihara (zabranjenog načina rastave od žene, kao da joj kaže: „Ti si meni (zabranjena) poput leđa moje majke.“) i sl.

6. Nije dozvoljeno opunomoćeniku (vesijju) da odvoji nešto od oporuke nasljednicima, jer je on na stepenu oporučitelja.

7. Obavezu podjele imetka preuzima opunomoćenik ili nasljednici, a ukoliko njih ne bude onda tu obavezu preuzima vladar. Ono što ostane od nasljedstva nakon podjele imetka na spomenute obavezne kategorije, počinje se sa oporukom ako je preminuli nešto oporučio, zatim se ostatak podjeli nasljednicima onako kako je to odredio Allah Uzvišeni.

8. Lijepo je da oporučitelj opunomoći nekog (svejedno bio iz bliže rodbine ili bilo ko drugi) da se pobrine oko nasljedstva, sakupljanja, podjele prava drugima, sprovođenja oporuke, te da se pobrine za stanje njegove male djece.

9. Ako oporučitelj premine, a nije označio opunomoćenika, za stvari nasljedstva će se pobrinuti neko od nasljednika nakon što se svi slože na tome, a ako se to

ne može izvesti zbog toga što nisu dosljedni (maloljetni i sl.) ili se raziđu, nakon toga stvar u svoje ruke uzima vladar.

10. Opunomoćenika treba da krase sljedeće osobine: da je musliman, punoljetan, razuman, pravedan i zdravog razmišljanja.

11. Primanje obaveze da se biva opunomoćenikom nije vadžib, nego je mustehab ili pohvalno djelo onom ko je to u stanju da uradi, jer je u tome korist za oporučitelja i dobročinstvo prema njemu.

12. Kada se neko opunomoći u nečemu, ne postaje time automatski opunomoćenik u svemu. Pa ako ga npr. opunomoći da razdijeli trećinu imetka radi oporuke, nije ga učinio opunomoćenikom da uda njegove kćeri ili da čuva i pazi njegovu malu djecu.

13. Oporučitelj može da odredi više od jednog opunomoćenika, kao da npr. jednog odredi za izvršavanje oporuke, drugog za čuvanje i brigu o njegovoj maloj djeci, trećeg za prodaju nešto od njegova imetka i sl.

14. Kategorije u koje je najbolje dati oporuku su: siromašni rođacim koji nisu nasljednici, izgradnju bunara, mesdžida, vraćanje dugova zaduženih siromaha, pomoć nekome radi traženje znanja, podučavanje Kur'anu, kupovina korisnih kaseti i njihova podijela, štampanje knjige, izgradnja puteva, odmarališta za putnike,

obavljanje hadždža za njega ili drugog, džihad, dava i za još mnogo drugih dobrih djela.

15. Na muslimanu je da oporuči svojoj porodici bogobožnost i pokoravanje samo Njemu, da obavljaju dužnosti, a klone se zabranjenih stvari, te da ne nariču za njim kao što je to bio običaj pagana. Oporučuje im da čuvaju namaz i ustrajavaju u njegovom obavljanju u džematu, i da čine što više dobrovoljnih ibadeta. U trenutku izlaska duše treba da bude blizu njega neko od učenjaka i dobrih ljudi, da ga podsjete da ima lijepo mišljenje o Allahu, da se nada Njegovoj milosti i oprost, te da ga podstiču da izgovori kelimei šehadet kako bi okončao svoj život na dunjaluku s njima.

16. Dozvoljeno je da se čovjek predomisli i promijeni tekst oporuke, a dokaz tome su riječi Omera: **„Čovjek ima pravo da mijenja u svojoj oporuci šta želi.“**

17. Nije dozvoljeno da oporukom ostavi trećinu imetka ili manje od toga u nešto je zabranjeno ili pak sumnjivo.

18. Mora se požuriti sa pisanjem oporuke zbog riječi Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: **„Nije dozvoljeno čovjeku muslimanu koji nešto posjeduje i želi da u oporuku ostavi, da prenoći dvije noći, a da oporuka već nije napisana kod njega.“**

Rekao je Ibn Omer, radijellahu anhu: „**Nije protekla niti jedna noć od kada sam čuo ove riječi, a da oporuka već nije bila kod mene.**“⁸

19. Lijepo je da oporuči svojim bližnjima, a koji nisu nasljednici, zbog riječi Allaha, tebareke ve te'ala: **Kada neko od vas bude na samrti, ako ostavlja imetak, propisuje vam se, kao obaveza za one koji se Allaha boje, da pravedno učini oporuku roditeljima i bližnjima.** (El-Bekare, 180.)

20. Na oporuku treba da posvjedoče dva čovjeka, muslimana, pravedna i pouzdana. Ako ih ne bude, onda dva čovjeka od nemuslimana uz uslov da uzme zakletvu od njih kod postojanja sumnje u njihovo svjedočenje shodno riječima Allaha Uzvišenog: ***O vjernici, kada vam se približi smrt, prilikom davanja oporuke neka vam posvjedoče dvojica pravednih rođaka vaših ili neka druga dvojica, koji nisu vaši – ako ste na putu, a pojave se znaci smrti. A ako posumnjate, zadržite ih poslije obavljene molitve i neka se Allahom zakunu: „Mi zakletvu ni za kakvu cijenu nećemo prodati makar se radilo i o kakvu rođaku i svjedočenje koje je Allah propisao nećemo uskratiti, jer bismo tada bili, doista, grješnici.“ A ako se dozna da su njih dvojica zgriješila, onda će njih zamijeniti druga dvojica od onih kojima je***

⁸ Hadis bilježi Muslim, br. 1627, a tekst hadisa je njegov.

šteta nanesena, i neka se Allahom zakunu: „Naše zakletve su vjerodostojnije od zakletvi njihovih, mi se nismo krivo zakleli, jer bismo tada, zaista, nepravedni bili.“ Najlakše tako oni mogu izvršiti svjedočenje svoje onako kako treba, i da se ne plaše da će njihove zakletve drugim zakletvama biti pobijene. I bojte se Allaha i slušajte! A Allah neće ukazati na Pravi put ljudima koji su veliki grješnici.“ (El-Maide, 106 – 108.)

21. Oporuka roditeljima i bližnjima koji nasljeđuju preminulog nije dozvoljena, jer je taj propis derogiran ajetima nasljedstva, a to je pojasnio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na najljepši način u svojoj hutbi na oprosnom hadždžu kada je kazao: „**Doista je Allah dao svakom ono što mu pripada, stoga, nasljednik nema udjela u oporuci.**“⁹

22. Nije dozvoljeno nekom nanijeti štetu oporukom kao da se oporuči da se neki od nasljednika spriječe od nasljedstva ili da nekom od njih da više nego što mu pripada ili pak manje od toga. Takav postupak je zabranjen zbog riječi Allaha: ***Muškarcima pripada dio onoga što ostave roditelji i rodaci, a i ženama dio onoga što ostave roditelji i rodaci, bilo toga malo ili mnogo,***

⁹ Hadis bilježi Tirmizi, br. 2120, Darekutni, 4/98, 152, ali sa slabim lancem prenosilaca. Hafiz Ibn-Hadžer je njegov lanac prenosilaca ocijenio dobrim u knjizi Et-Telhis el-habir, 3/92, br. 1369.

određeni dio. (En-Nisa, 7.) pa je zatim rekao: ***Pošto se izvrši, ne oštećujući nikoga, oporuka koja je ostavljena ili podmiri dug; to je Allahova zapovijed! – A Allah sve zna i blag je.*** (En-Nisa, 7.) Oporuka koja sadrži u sebi nepravdu je nevažeća i odbačena zbog riječi Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: „**Ko uvede nešto novo u ovu našu stvar (din) to se odbacuje.**“¹⁰

23. Poznato je da u ovom vremenu veliki broj ljudi čini novotarije u svojoj vjeri, pogotovo u stvarima oko dženaze, zato bi bilo lijepo da insan oporuči familiji da ga opreme i ukopaju shodno praksi Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, radeći po ajetu: ***O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od Vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovijedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti.*** (Et-Tahrim, 6.) Zbog toga, veliki broj ashaba je radio tako, a predaje po tom pitanju su mnogobrojne. Na primjer, preneseno je od Huzejfe, radijallahu anhu: „**Kada umrem nemojte obavještavati o tome, jer se, doista, bojim da ne bude na’j (obavještavanje o nečijoj smrti, poput salavata), a čuo sam Poslanika, sallallahu alejhi**

¹⁰ Hadis bilježi Buhari, br. 2697, kao i Muslim, br. 1718.

ve sellem, da zabranjuje činjenje n'aja – obavijest o smrti.¹¹

Zbog toga je rekao Nevevi – Allah mu se smilovao: „Mustehab (pritvrđeni mustehab) mu je da oporuči familiji da se klone onoga što je običaj od novotarija po pitanju dženaze i još da to potvrdi ugovorom.”¹²

Primjer jedne oporuke

U ime Allaha Milostivog Samilosnog

16.5.1423. h.

Hvala Allahu Gospodaru svjetova, neka je blagoslov i mir na najboljeg Vjerovjesnika i Poslanika Muhammeda, njegovu porodicu, ashabe i tabi'ine.

A zatim:

Ovo je ono što ostavljam kao oporuku. Ja sam taj i taj, ovisan o oprostima svoga Gospodara. Nalazim se u

¹¹ Hadis bilježi Tirmizi, br. 986, i kaže : „Hadis je dobar“.

¹² Vidjeti: *El-Ezkar*, str. 190.

stanju koje se u šerijatu uzima u obzir i to zdrave pameti i ispravnog razmišljanja.

Ostavljam u oporuku i pri tome svjedočim da nema Boga osim Allaha Jedinog Koji nema sudruga, i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Poslanik, i da je Isa Allahov rob i Poslanik, i riječ Njegova koju je ubacio u Merjem i ruh Njegov (stvoreni, op. prev). Svjedočim da je Džennet istina i da je Džehennem istina te da će Sudnji dan nastupiti, u što sumnje nema i da će Allah proživiti one u mezarima.

Ostavljam u oporuku svojoj djeci, porodici i bližnjima da se Allaha boje, da mu pokorni budu, da izvršavaju Njegove naredbe i klone se zabrana, u tajnosti i javi, u veselju i nevolji. Oporučujem da čuvaju pet dnevnih namaza, da budu samilosni jedni prema drugima, povezani jedni s drugima, da ne kidaju veze jedni s drugima, da se međusobno podstiču na hajr i njegovo činjenje, da održavaju rodbinske veze i čvrsto se drže islamskih propisa i da ustraju na tome. Oporučujem da požure sa vraćanjem mojih dugova – ako postoje – :

Taj i taj, dužan su mu toliko i toliko...

Oporučujem da se o mojoj djeci, nakon mene, brine taj i ta. Njemu pripada potpuna nadležnost i

upravljanje nad njima sve dok ne postanu punoljetni i ne mogu da se brinu sami o sebi. Njemu oporučujem da gleda za njih ono što će im koristiti u njihovoj vjeri i dunjaluku, te da se boji Allaha po pitanju toga i javno i tajno.

Oporučujem da četvrtina moga imetka bude utrošena u dobrotvorne svrhe kao pomoć pri gradnji mesdžida (postavljanje klime, uvođenje struje i vode), kao sadaka uz ramazan, da se njime štampaju korisne knjige za islam i muslimane, da se pomogne onaj ko radi na Allahovom putu. Od ove četvrtine se, također, pomažu bližnji rođaci koji su u potrebi shodno mišljenju opunomoćenika. Imetak se može investirati shodno mišljenju opunomoćenika, a ono što se tom prilikom profitira, dijeli se za razne dobrotvorne svrhe, shodno odluci i mišljenju opunomoćenika.

Oporučujem da prilikom moje smrti prisustvuje neko od učenjaka i dobrih ljudi, kako bi me podsjetili na lijepo mišljenje o Allahu, na nadu u Njegovu milosti i oprost, te da me podstču na riječi tevhida – *la ilahe illallah*. Kada mi duša iziđe neka zatvore moje oči, neka dove za moju dobrobit i neka požure sa opremanjem i ukopom shodno onom što je preneseno vjerodostojnim putem od Vjerovjesnika, *sallallahu alejhi ve sellem*.

Pomenuto oporučujem i to potvrđujem, kao što tražim i da drugi to isto potvrde, a Allah je najbolji svjedok. Neka je blagoslov i mir na Allahova Poslanika, njegovu porodicu i sve ashabe.

Oporučitelj	Opunomoćenik	Svjedok	Svjedok
Ime	Ime	Ime	Ime
Potpis	Potpis	Potpis	Potpis